

**KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
CENTRUM CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA**

**IMPLEMENTÁCIA INTEGROVANÉHO TEMATICKÉHO
VYUČOVANIA DO EDUKAČNÉHO PROCESU**

Druhá atestačná práca

2014

Mgr. Zuzana Kováčová

KATOLÍCKA UNIVERZITA V RUŽOMBERKU
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
CENTRUM CELOŽIVOTNÉHO VZDELÁVANIA

Implementácia integrovaného tematického do edukačného procesu
Druhá atestačná práca

2014

Mgr. Zuzana Kováčová

ABSTRAKT

KOVÁČOVÁ, ZUZANA: *Implementácia integrovaného tematického vyučovania do edukačného procesu*. [Druhá atestačná práca] Katolícka univerzita v Ružomberku. Pedagogická fakulta; Centrum celoživotného vzdelávania. Ružomberok: PF KU, 2013. 76 s.

Naším úmyslom je prehľadnou a prístupnou formou priblížiť pedagogickej i laickej verejnosti metodický postup spracovania bloku vyučovacích hodín v rámci realizácie integrovaného tematického vyučovania. Práca obsahuje základné prvky didaktickej štruktúry – rozvíjané kľúčové kompetencie, námety a podnety na výučbu samotnej témy, ako aj integráciu prierezových tém, či vnútropredmetové a medzipredmetové presahy, a to tak v teoretickej, ako aj praktickej rovine. Praktická časť atestačnej práce ponúka implementáciu integrovaného tematického vyučovania v Súkromnej základnej škole BellAmos v Martine. Poukazuje na možnosť využitia integrovanej tematickej výučby na 1. stupni základnej školy ako jednej z moderných vyučovacích metód.

Kľúčové slová: integrované tematické vyučovanie; celoročná téma; aplikačné úlohy; evalvácia

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 – Možné aplikačné úlohy pre celú triedu.....

Zoznam obrázkov

Obrázok 1 - Princípy ITV (VEU).....

Obrázok 2 – Ukážka denného plánu

Obrázok 3 - Ukážka piktogramu v triede Malého princa.....

Obrázok 4 – Trieda Pipi Dlhej Pančuchy

Obrázok 5 – Odovzdávanie polročných hodnotení

Obrázok 6 – Projektový plán – Fašiangy

Obrázok 7 – Výstup aplikačnej úlohy

Obrázok 8 – Projektový plán – Vynášanie Moreny

Obrázok 9 – Projektový plán – Zachráňme našu Zem

Zoznam skratiek a značiek

HUV – hudobná výchova

INV – informatická výchova

ITV – integrované tematické vyučovanie

PDA – prírodoveda

RGV – regionálna výchova

SZŠ – Súkromná základná škola

VEU – vysoko efektívne vyučovanie

VYV – výtvarná výchova

Obsah

Úvod	
1 Teoreticko-metodologické východiská	
1.1 Pojem integrácia	
1.1.1 Obsahová integrácia a medzipredmetové vzťahy	
1.2 Špecifiká integrovaného tematického vyučovania (vysoko efektívneho učenia)	
1.2.1 História	
1.2.2 Základné princípy ITV (VEU)	
1.2.3 Mozgovokompatibilné učebné prostredie	
1.3 Celoročný plán	
2 Integrované tematické vyučovanie (vysoko efektívne učenie) v Súkromnej základnej škole BellAmos .	
2.1 Charakteristika Súkromnej základnej školy BellAmos	
2.2 Zložky mozgovokompatibilného prostredia v prostredí Súkromnej základnej školy BellAmos	
2.2.1 Neprítomnosť ohrozenia a podporujúce prostredie, obohatené prostredie	
2.2.2 Možnosť výberu	
2.2.3 Zmysluplný obsah a spolupráca	
2.2.4 Zámerný pohyb	
2.2.5 Adekvátny čas	
2.2.6 Dokonalé zvládnutie a okamžitá spätná väzba	
2.3 Charakteristika učiteľského zboru	
2.4 Cieľová skupina	
2.5 Celoročný plán v 1. ročníku	
2.5.1 Projekt Fašiangové masky	
2.6 Celoročný plán v 2. ročníku	
2.6.1 Projekt Vynášanie Moreny	
2.7 Celoročný plán v 3. ročníku	
2.7.1 Projekt Deň Zeme	
3 Prínosy práce pre teóriu a prax	
Záver	
Zoznam použitej literatúry	
Zoznam príloh	

Úvod

Súčasná školská reforma so sebou priniesla rad zmien v celom vzdelávacom systéme. Otvorila priestor pre pedagogickú autonómiu škôl aj pre individuálnu slobodu dieťaťa i učiteľa. Vzdelávanie je zamerané na utváranie a rozvoj kľúčových kompetencií žiakov a poskytovanie takých informácií, ktoré budú mať význam v ich živote. Dôraz je kladený tiež na nadpredmetový prístup ku vzdelávaniu. Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie umožňuje integráciu vzdelávacieho obsahu na úrovni tém, tematických okruhov či vzdelávacích predmetov.

Téma integrácie a uplatňovania medzipredmetových vzťahov vo výučbe je stále aktuálnejšia, svedčí o tom množstvo alternatívnych a inovatívnych škôl, modelov, programov. Snažia sa prostredníctvom výučby priblížiť žiakom svet ako jeden celok so všetkými súvislosťami. Integrovaná výučba umožňuje nielen uplatnenie medzipredmetových väzieb, ale aj prepojenie teoretických poznatkov s praktickými aktivitami žiakov. Model integrovanej tematickej výučby vytvorila S. Kovaliková.

„Dôsledná a komplexná realizácia projektu ITV prináša do atmosféry školy výrazný humanizujúci aspekt a to tak z hľadiska rozvoja osobnosti a záujmov jednotlivých žiakov, ako aj vzhľadom na vzťahy v sociálnych skupinách, kde kladie dôraz na morálne aspekty dodržiavaním celoživotných zásad a pravidiel... Tento výrazný výchovný aspekt modelu považujeme za jednu z možností, foriem predchádzania negatívnym sociálnym javom... Model je možné považovať z odbornej stránky za najfundovanejší, najprepracovanejší vzhľadom na obsahovú i metodickú stránku ako aj vzhľadom na systém prípravy učiteľov na jeho realizáciu (čo je slovenským prínosom).“

(Marušincová, E. a kol. 2001)

Uvedená citácia spolu so základnou víziou Asociácie Susan Kovalikovej – *vytvoriť v triedach a školách spolupracujúce spoločenstvo, kde sa uskutočňuje zmysluplné učenie s možnosťou výberu a rozvíja sa celá osobnosť dieťaťa aj vzdelávateľa* – a našou snahou od začiatku svojho učiteľského pôsobenia efektívne využívať inovatívne metódy a stratégie, ktoré v deťoch budú podporovať vlastnosti ako kritické myslenie, zvedavosť, predstavivosť, radosť, stáli za naším

rozhodnutím spracovať tému *Implementácie integrovaného tematického vyučovania do edukačného procesu*.

Nasledujúci text chce predstaviť nielen inovatívne a aktivizujúce didaktické techniky, postupy a metódy, ktoré sú v školskom zákone sú definované ako výchovno-vzdelávacie stratégie, a to v zmysle cieľov našej práce: *predstaviť iný, osvedčený pohľad na zmenu tzv. klasického vyučovania v 21.storočí, a to na základe vlastných dlhoročných skúseností s využívaním alternatívneho programu integrovaného tematického vyučovania (vysoko efektívneho učenia) a zároveň načrtnúť spôsob, ktorým možno aj pri tradičnom zachovaní predmetov dosiahnuť komplexnosť poznania*. Nemenej dôležitým cieľom je *poukázať na pozitívny dopad ITV na tvorivé schopnosti žiaka, podporu učebnej motivácie a vzťahu k učeniu či na jeho aktívne pôsobenie na zlepšovanie sociálnej atmosféry v triedach*.

Naša práca je členená na dve základné časti – teoretickú a praktickú (empirickú).

Prvá kapitola, ***Teoreticko-metodologické východiská***, obsahuje teoretické východiská skúmania problému. Je zameraná predovšetkým na vysvetlenie základných pojmov, s ktorými sa v našej práci zaoberáme a z ktorých vychádzame (integrácia, model integrovanej tematickej výučby S. Kovalikovej, mozgovokompatibilné prostredia v súčasnej škole, plánovanie tém).

Druhá kapitola, ***Integrované tematické vyučovanie (vysoko efektívne učenie) v Súkromnej základnej škole BellAmos***, má empirický (praktický) charakter. Vychádza z našich dlhoročných skúseností s využívaním integrovaného tematického vyučovania. Táto časť textu poskytuje praktické ukážky využitia aktivizujúcich výchovno-vzdelávacích stratégií v danej téme. Prezentujeme tu vlastné námety celoročnej témy a vyučovacích hodín realizované blokovoú výučbou, ktoré sú rozpracované na základe integrácie učiva viacerých predmetov. Práve tie môžu byť prínosom pre tých, ktorí majú záujem vyučovať kreatívne a inovatívne.

V tretej kapitole sme sa pokúsili o zhodnotenie praktického prínosu našej práce pre rozvoj našej vlastnej pedagogickej praxe, ale i pre rozvoj Súkromnej základnej školy BellAmos.

V práci sme čerpali z pôvodnej i prekladovej literatúry, tiež z internetových informačných zdrojov. Veľkú časť našej práce však tvoria vlastné skúsenosti a vlastné zdroje, ktoré sme získali a vytvorili počas našej pedagogickej praxe.

Súčasťou atestačnej práce sú i prílohy, ktoré názorne ilustrujú spracovaný metodický postup.

Prínosy práce pre teóriu a prax

Pre deti mladšieho školského veku sú typické vlastnosti ako zvedavosť, predstavivosť, kritické myslenie, spontánnosť, radosť. Často sme svedkami toho, ako škola tieto mimoriadne pozitívne vlastnosti nerozvíja, nepodporuje, ale naopak – mnohokrát doslova ubíja a tieto vlastnosti sa v priebehu ďalšieho školského života strácajú.

Aktivity, opísané v tejto práci, vychádzali priamo z našej pedagogickej praxe. Boli overované a dopĺňané počas niekoľkých školských rokov. Zistili sme, že uplatňovanie prvkov integrovaného tematického vyučovania uvedené vlastnosti rozvíjajú, podporujú schopnosť žiakov chápať pojmy a myslieť originálnym spôsobom.

Pri realizovaní ITV (VEU) možno využívať rôzne metódy (okrem uvedených v kapitole 2 aj terénne pozorovania, pokusy, praktické činnosti, zhotovovanie produktov z miestneho materiálu...), vyučovacie formy (okrem uvedených aj vychádzky, exkurzie, návšteva rôznych inštitúcií, kultúrnych a historických pamiatok, skúmanie významných objektov, besedy, výstavy, hry, súťaže, kvízy...) a vyučovacie prostriedky (plány, mapy, turistické prospekty, pohľadnice, fotografie, prístroje na meranie hluku, čistoty vodných tokov...). My sme sa zároveň pokúsili doplniť tieto metódy o nový rozmer – spojenie tradičnej ľudovej kultúry s výdobytkami modernej techniky, a to s presvedčením, že ak deti budú spoznávať neznáme prostredníctvom známeho a obľúbeného, bude naša práca oveľa efektívnejšia.

Pri realizácii integrovaného tematického vyučovania sa snažíme zámerne vytvárať také učebné prostredie, v ktorom je žiakom jasné, že o nich máme záujem a z ich učenia máme radosť.

Prínos ITV (VEU) vidíme predovšetkým v upevňovaní vzťahov medzi deťmi a tiež v tom, že si žiaci mohli overiť, že to, čo sa učí v škole, budú naozaj potrebovať v skutočnom živote. Spoločne sme prešli mnohými činnosťami, ktoré sú v živote bežné, ale s ktorými sa mnohé z detí doteraz nestretli. Pre žiakov každého ročníka je to vítané s netradičnou formou výučby. Každý žiak mal hneď niekoľko príležitostí, kedy zažiaril, bol obdivovaný a ocenený všetkými ostatnými.

Veľkým pozitívom pre nás je, že väčšina detí bez ťažkostí slobodne prejavovala svoje názory a námety. Umenie počúvať a tolerovať názory druhých sa však deti stále učia. Deti však v spoluprácu s učiteľkou vždy dokázali daný problém prediskutovať a vyriešiť. V presadzovaní vlastných myšlienok boli úspešnejší starší žiaci, nie však všetci, niektorí sa zľakli fyzicky silnejších odporcov a svoj boj vzdali. Aj táto zručnosť zostáva naďalej našou úlohou.

Ochotu pomôcť si navzájom prejavovali úplne všetci. S prácou si pomáhali aj členovia rôznych skupín – keď videli, že je ich pomoc potrebná. Všetky deti sa dokázali vyjadrovať o svojich túžbach, plánoch a zlepšeniach.

Integrované tematické vyučovanie je prínosom pre všetkých. Do výchovno-vzdelávacieho procesu sú zapojení aj rodičia, uplatňujú sa nové trendy. Sú dostatočne informovaní o činnosti triedy, majú možnosť podeliť sa so žiakmi. Učitelia sú motivovaní možnosť vytvárať nové obsahy (samozrejme, v rámci legislatívnych možností), príležitosťami na aplikovanie nových metód. Žiaci sú chápaní ako jedinečné bytosti s originálnym myslením. Majú možnosť demonštrovať vlastné zručnosti. Výsledkom takéhoto integrovaného modelu vyučovania, ktorý je starostlivo vypracovaný, naplánovaný a realizovaný, môže byť rozvoj spoločenstva (komunity) žiakov, ktorí

- sa navzájom o seba starajú,
- sú schopní vytvárať vhodne vzťahy,
- majú rozvinúť zmysel pre komunikáciu,
- sami budujú spoločenstvo.

ITV (VEU) využíva atraktívne a perspektívne prvky modernej pedagogiky a didaktiky: konštruktivistický prístup, celostné učenie, projektovanie vyučovania na báze story-line, mentálne mapovanie, Gardnerovu teóriu inteligencie či Bloomovu taxonómiu výučbových cieľov. Pre mnohých je ITV (VEU) zdrojom nových a netradičných pohľadov na vyučovanie, inovuje celý rad zaužívaných prístupov.

V súčasnej dobe neustálych legislatívnych zmien i obsahových, pripravovaných i realizovaných, zmien, narúša tradičný pohľad na nedotknuteľnosť učebných osnov, plánov a dáva tak možnosť vyniknúť osobnosti učiteľa. Ten mal však pri zavádzaní prvkov modelu ITV je nutné postupné implementovanie, rešpektovať určitú postupnosť, zároveň by mal dôsledne prehodnotiť svojich schopnosti a najmä, pochopiť hodnoty moderného a účinného spôsobu vzdelávania.

Uplatňovanie modelu ITV sa začína najskôr u samotného učiteľa, on sám musí uskutočniť zmenu v sebe, vo vnímaní a uvedomovaní si seba samého, vo vnímaní a chápaní žiakov a vo videní sveta v jeho súvislostiach. Mal by upustiť od direktívneho prístupu a preniesť na žiakov časť zodpovednosti, vytvárať pozitívne podporujúce sociálne prostredie, byť sebareflektujúci a vedieť pracovať s chybou.

Alexovičová (2007) uvádza ako klady integrovaného tematického vyučovania aktivitu, samostatnosť, tvorivosť žiakov, pozitívnu, pokojnú a radostnú atmosféru na vyučovaní (str. 24). Ako negatívum vidí nutnosť tvorivého a špeciálne pripraveného učiteľa a najmä neskoršiu kompatibilitu s tradičným vzdelávaním a osnovami na vyšší stupeň škôl (str. 24).

Aj keď je model ITV náročný na čas, predovšetkým prípravu učiteľa, nemožno zabudnúť na jej pozitíva. Žiaci sú aktívne zapojení do procesu výučby. ITV tiež podporuje lepšie chápanie vzťahov a súvislostí v rámci témy a zvyšuje záujem o učenie. Tiež žiaci hodnotili jednotlivé tematické bloky veľmi kladne a radi by výučbu tejto formy realizovali častejšie.

Kompatibilita je v Súkromnej základnej škole BellAmos zabezpečená veľmi úzkou spoluprácou s vyučujúcimi II. stupňa a uplatňovanie podobných, alternatívnych prvkov aj na II. stupni. V prípade odchodu žiakov na inú školu (napr. na osemročné gymnázium) neboli zaznamenané žiadne výrazné problémy s adaptáciou na tzv. tradičné vyučovanie. Pravdepodobným dôvodom je fakt, že integrované tematické vyučovanie nie je jedinou výlučnou vyučovacou stratégiou.

Medzi výhody ITV teda podľa nás patria

- deti sa v rámci systému práce učia rozmyšľať v súvislostiach
- deti sú vedené k riešeniu komplexných problémov, k spolupráci,
- získavajú skúsenosti vlastnou praktickou činnosťou
- ITV umožňuje deťom hlbšie pochopenie danej témy a získanie *praxe* v danej problematike
- učenie v témach umožňuje žiakom riešiť otázky z viacerých strán, prepájať svoje jednotlivé a každodenné skúsenosti a nové informácie,
- hľadať a uvedomovať si súvislosti

K prednostiam tematického vyučovania patrí i to, že pri vyučovaní musí žiak vyvinúť určité úsilie, pramení zo záujmu a pocitu zodpovednosti za vlastné učenie, plní formatívnu funkciu. Je aj multidisciplinárne, umožňuje plnenie cieľov niekoľkých predmetov naraz. Podporuje aplikáciu a spojenie školy so životom.

Integrované tematické vyučovanie chápeme ako jednu z metód, prostredníctvom ktorej dosiahneme rozvoj osobnosti dieťaťa ako slobodnej, samostatnej, aktívnej a tvorivej bytosti, ktorá navštevuje tvorivú školu. V atmosfére dôvery môžu žiaci prejavovať prirodzenú potrebu človeka poznávať a objavovať, spontánne sa prejavovať.

Záver

Podľa najnovších výskumov či teórií by vyučovanie malo vychádzať predovšetkým zo života a pripravovať deti na budúcnosť v každom smere. Malo by ponúkať deťom možnosti rozvinúť všetky svoje prirodzené schopnosti a podporovať ich v ich záujmoch. V skutočnom svete je potrebné vedieť chápať veci v súvislostiach, riešiť problémy, vedieť reagovať na rôzne podnety, byť schopný spolupracovať s ostatnými. Sme presvedčení, že integrovaná tematická výučba poskytuje veľký priestor práve pre tieto činnosti. Deti sa ich môžu naučiť a nacvičiť ich v bezpečnom prostredí školy spolu so svojimi kamarátmi pod dozorom učiteľa, ktorý ich dobre pozná a je vždy ochotný im pomôcť. Deti tak môžu získavať sebadôveru a môžu sa postupne vybaviť všetkými kompetenciami, ktoré budú v živote potrebovať.

Integrácia učiva (alebo tiež využívanie medzipredmetových vzťahov) je jednou z požiadaviek, ktorá je na nás kladená pri tvorbe školských vzdelávacích programov. Je to podľa nášho názoru požiadavka úplne logická a nesmierne dôležitá. V záplave informácií, ktoré sa dnes na deti valia, je veľmi dôležité sa vedieť orientovať a vidieť veci v súvislostiach. Učivo prvého stupňa je navyše pre integráciu veľmi vhodné. Samozrejme, že príprava na tematickú výučbu je pre učiteľa náročnejšia ako učenie podľa učebníc, ale ak sa učiteľ pripraví skutočne starostlivo, bude mať táto výučba oveľa väčší efekt, než množstvo hodín tzv. bežnej výučby. Je takisto veľmi príjemné vidieť deti, ktoré sa samé hrnú do práce a sú z nej nadšené. Pre takéto chvíľky naozaj stojí za to byť učiteľom a pracovať s deťmi.

Niekoľkoročné skúsenosti dokazujú, že naše snaženie má zmysel a že náš cieľ – *predstaviť iný, osvedčený pohľad na zmenu tzv. klasického vyučovania v 21. storočí, a to na základe vlastných dlhoročných skúseností s využívaním alternatívneho programu integrovaného tematického vyučovania (vysoko efektívneho učenia) a zároveň načrtnúť spôsob, ktorým možno aj pri tradičnom zachovaní predmetov dosiahnuť komplexnosť poznania* sme splnili nielen teoreticky, ale prostredníctvom každodennej práce, ktorá často presahuje aj rámec školy, cieľ plníme aj prakticky. Záujem o našu školu, jej výsledky zase potvrdzujú, že uplatňovanie prvkov ITV má naozaj pozitívny dopad na tvorivé schopnosti žiaka, podporu učebnej motivácie a vzťahu k učeniu či na jeho aktívne pôsobenie na zlepšovanie sociálnej atmosféry v triedach. Vyslovujeme presvedčenie, že naša práca si nájde svojich priaznivcov, ktorí aj takýmto spôsobom dokážu deťom a aj ich rodičom, že škola je miestom, kde sa dá chodiť s radosťou

a tiež pochopia, že *negramotní 21. storočia* *nebudú tí, ktorí nebudú vedieť čítať a písať, ale tí, ktorí sa nebudú vedieť učiť* (Alvin Toffler).